

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בשלח

(חלק יא — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

לעילוי נשמת
הרה"ת ר' מנחם מענדל ע"ה
בהרה"ח הרה"ת חיים שאול ע"ה
גלב"ע י"ג כסלו ה'תשס"ו
מרת חנה ע"ה
בהרה"ח ר' מנחם מאניש ע"ה
גלב"ע יו"ד ניסן ה'תשע"ג
ברוק
ת' נ' צ' ב' ה'

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בשלה ג *

חכמים משלך נתנו לך שלא התירו לך אלא משום שבות". ומבואר בגמ' שר"ש מפרש בזה טעמן של ב' הלכות: "מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך" קאי על הדין הנ"ל ד"מי שהחשיך חוץ לתחום כו' ר"ש אומר אפילו חמש עשרה אמות יכנס" וע"ז הוא מסביר כאן שמכיון שזהו "שלך", "שכבר הוא בתוך תחומו" – "נתנו לך", "יכנס", היינו דכל זמן שהוא נמצא בתוך ט"ו אמות הרי הוא עדיין בתוך התחום, ולכן התירו לו ליכנס.

וההמשך שאומר "שלא התירו לך אלא משום שבות קאי על דין אחר המפורש במשנה דלעיל שם פ"י: "קושרין נימא במקדש אבל לא במדינה ואם בתחלה כאן וכאן אסור" – וע"ז פליג ר"ש ואומר (בבריייתא, המובאה בגמ': בן לוי שנפסקה לו נימא בכנור קושרה ר"ש אומר) "עונבה" – וטעמו הוא מבאר במשנה בסיום המס' "שלא התירו לך אלא משום שבות", היינו (כמבואר בגמ' שם) "עניכה דלא אתי לידי חיוב חטאת שרו ל' רבנן, קשירה דאתי לידי חיוב חטאת לא שרו ל' רבנן".

והקישור שבין ב' ענינים אלו פירש"י⁸: "והכי קאמר ר"ש לת"ק אע"פ שהקלתי במחשיך חוץ לתחום מחמיר אני בנימת כנור, דהתם משלך נתנו לך, אבל כאן לא התירו אלא שבות". ובתוס'⁹ כ': "דהתם לאו קולא הוא

א. עה"פ¹ "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" ארז"ל² (והובא בפרש"י) "אלו אלפים אמה" של תחום שבת, היינו שמפסוק זה למדו האיסור² לצאת חוץ לתחום של אלפים אמה מן העיר בשבת.

והנה בדיני תחומין נחלקו ר"ש ורבנן במס' עירובין ספ"ד³, וז"ל המשנה: "מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס ר"ש אומר אפילו חמש עשרה אמות יכנס שאין המשוחות ממצין את המדות מפני הטועין" – פ"י, שר"ש סובר שכש" מודדין ומסמנין את המקום שבו מסתיימן אלפים אמה מהעיר, "אין ממצין את המדות" להציב הסימן בסוף אלפים אמה, אלא מקצרים את המדה וכונסין את הסימן לפנים התחום ט"ו אמה – "מפני טועי המדה שאין מכירין את הסימן ופעמים הולכין להלן ממנו וחוזרין ולא אדעתייהו"⁴ ולכן גם מי שהחשיך חוץ לתחום אם הוא בתוך ט"ו אמה חוץ לתחום, יכול הוא ליכנס לפנים התחום, כי באמת נמצא הוא תוך אלפים אמה של התחום.

וטעם זה של ר"ש נאמר באופן של כלל⁵ במשנה האחרונה של המסכת ספ"י: "ר"ש אומר מקום שהתירו לך

⁸ וסיום מסכת עירובין.

(1) פרשתנו טז, כט.

(2) עירובין נא, א.

² ראה לקמן סו"ס וא"ו.

(3) שם נב, ב.

(4) רש"י שם ד"ה מפני.

(5) ראה מהרש"א סוף עירובין שזהו, "כלל בכל

דיני מסכת עירובין".

(6) קה, א.

(7) קב, ב.

(8) שם קה, א ד"ה קושרה.

(9) שם ד"ה אמר ר"ש. וכ"כ בפיה"מ להרמב"ם

שם.

ב. והביאור בזה יובן בהקדים אחד מהטעמים ש"מצוה לחזור בין אחר עירובי חצירות בין אחר שיתופי מבו" אות"¹², שהיא: "לצורך הנאתו כדי לטייל או להביא צרכי אכילתו וזה מצוה כמ"ש וקראת לשבת עונג"¹³. ומובן שכמו"כ הוא בנדוד"ד, שמשום עונג שבת מצוה להימצא בתוך תחום העיר, כדי "לטייל או להביא וכו'" בכל שטח העיר (ובאלפיים אמה מחו"צה לה, לכל רוחותי), כי בשביתתו מחוץ לתחומה הרי הוא מוגבל מאד בענינים אלו¹⁴ וזהו ההיפך דעונג שבת. ועפ"ז י"ל דזה ש"החשיך חוץ ל"תחום", מוטל עליו גם ענין של חיוב¹⁵

אלא משלך נתנו לך וגם כאן לא נתנו לך אלא משלך דהיינו עניבה דהוה דבר המותר, כלומר, שב' הענינים תוכן טעמם אחד הוא – "דלא נתנו לך אלא משלך".

ולכאן אי"ז מובן: לשיטת רש"י – מהו הקישור בין ב' דינים שונים אלו, אשר מפני זה הוצרך ר"ש להשמיענו שהוא מחמיר בדין זה אעפ"י שהקיל באידך? וכי יעלה על הדעת שקולא בדין "מי שהחשיך חוץ לתחום" מחייבת להקל גם בענין של קשירה במקדש?!

ולפי פ"י התוס' בסברת ר"ש דאיתו הטעם המחייב להקל הוא המכריע להחמיר כאן – קשה דלא הול"ל אלא מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך" ותו לא מידי, שהרי זהו גם הנותן טעם לחומרא בנימת כינור שנפסקה, ולמה מוסיף ר"ש לפרש "שלא התירו לך אלא משום שבות" ואינו מסתפק בטעם הראשון היסודי ("משלך נתנו"), ובפרט שלשון המשנה הוא בסגנון של "דבר קצר הכולל ענינים רבים"¹⁰?

גם צ"ל: דברי ר"ש אלו נסדרו כסיומה של משנה העוסקת בדין "שרץ שנמצא במקדש כו'" – שלכאורה אין להם שייכות אלי' – וא"כ הו"ל לשנותם בסמיכות ממש לאחת ההלכות הנ"ל, או כאן – עכ"פ במשנה כפ"ע¹¹!

(10) הקדמת הרמב"ם לפיה"מ.

(11) דחלוקת המשניות היא בדיוק. ונוסף על זה שחלוקת המשניות נוגעת לכמה לימודים שעפ"י הכללים של רישא וסיפא וכו', הרי גם מספר המשניות הוא בדיוק וגם נוגע להלכה, לפי מ"ש החלקת מחוקק ("אה"ע סי' לח סק"מ) בדין המקדש את האשה ע"מ שאני יודע לשנות, די"ל שדי (וצריך) ג' משניות (כדעת הטור בדין

ע"מ שאני יודע לקרות, דבג' פסוקים סגי). ועיין מט' כלאים פ"ז משנה אחת, ובכ"ז היא מטומנת בב' מספרים – "משנה ד' וה" (ועיין בפירושו הון עשיר, לבעה"מ משנת חסידים (הובא ב"תוספות אנשי שם" על המשניות) שפירש זה ע"ד הנסתר). ויש לומר, שמשנה זו נחשבת לענין דין הנ"ל (ע"מ שאני יודע לשנות) כב' משניות.

(12) טור (ושו"ע) ר"ס שצה.

(13) פרישה אור"ח ר"ס שצה. וראה גם ב"י שם. (14) ומובן שהוא מוגבל הרבה יותר ממי שאין לו עירובי חצירות כו', שהרי נמצא הוא מחוץ לעיר ופשוט שאי"ז מצב של עונג כו', וראה בשו"ע אדה"ז סי' רמט סוס"ב, שכשאינו במקום ישוב בטוח אין לו עונג שבת כלל.

(15) אבל אינו חיוב גמור אלא שהוא "מצוה" (כמו בעירובי חצירות. וראה שו"ע אדה"ז שם ש"אם הוא במקום שאינו ישוב בטוח מותר לו לילך משם וכו'" ולא נזכר שחייב (או: שצריך) לילך כו'). ולכן לא דחי איסור גמור של תחומין אלא היכא ד"משלך נתנו לך"*. כדלקמן.

(* ואין סתירה לזה משו"ע אדה"ז שם שדחזין האיסור הדילוג' ג' פרסאות בעי"ש משום עונג שבת – שהרי שם גם האיסור הדילוך כו' הוא משום עונג שבת (שיוכל להכין צרכי שבת) דאם אינו במקום

שישאר במקום שביתתו (שהוא ב"ש, שב ואל תעשה²⁰) – בכ"ז סובר ר"ש „יכנס", היות שב"כניסה" זו (לתחומה של העיר) אינו עושה איסור אלא ברגע הכניסה, משא"כ בשהייתו חוץ לתחום הרי זה איסור הנמשך בכל רגע ורגע שנמצא שם – וריבוי הכמות, לדעתו של ר"ש²¹, מכריע את האיכות.

עונג אלא דברים שאיסורם הוא משום דרך חול כו' דכשמתענג בהם יש כאן ענין עונג שבת ולא דרך חול, אבל שאר כל האיסורים כו' אפי' הגזירות שגזרו חכמים בשבילם לסייג, פשיטא דלא דחינן להו משום מצות עונג שהיא מצוה הבאה בעבירה כו" (קו"א לשו"ע אדה"ז או"ח סי' שא סק"ב. וראה סי' רמ"ב ס"ט בקו"א סק"ה) וגם לדעת המג"א (שם סי' שא סק"ד) קרוב יותר לומר (כדמוכח בקו"א שם) שדחינן רק האיסורים שלמדו מהכתוב „אם תשיב וגו' ממצוא חפצך גו" (יש"ע נח, יג). וראה לקמן הערה 22.

אבל באוצר הגאונים – תשובות (שבת קנא, ב. סי' תסד) הובא בהגהות דעת שלום או"ח סי' רסו במג"א סק"ז)) כ': „וישראל שהוא בדרך ופגע בו שבת ומתיירא בנפשו מן לסטין כו' ואם ה' לו בהמה לרכוב עלי' רכיבה יפה מריגלה בשבת שרכיבה מן מיני עונג וריגלה מן מיני ענוי הוא". והרי רכיבה בשבת שבות גמור הוא (ביצה ל, ב. שו"ע אדה"ז ר"ס שלט). אבל זהו שלא כדעת הפוסקים (עיי"ש במג"א ובשו"ע אדה"ז סי' רסו טז, ובהגהות דעת שלום שם).

ואולי י"ל – דכיון דשם מיירי בפקו"נ י"ל דס"ל (בתשובה שם) ששבת הותרה אצל פקו"נ (ראה הידועות בזה בשו"ת צ"צ או"ח סי' לח. וראה שו"ע אדה"ז סי' שכח סי"ג) וא"כ לא איכפת לן באיסור רכיבה, ומאידך גיסא אם מתענג – קיים בזה מצות עונג שבת גם בפקו"נ. (20) ראה משנה זכחים פ, א. עירובין ק, סע"א. לקמן הערה 26. וראה לקמן הערה 22. (21) וי"ל שגם רבנן לא פליגי בעצם הענין דריבוי הכמות מכריע את האיכות אלא דס"ל*

ליכנס לתוך העיר, כדי שלא יומשך איסור השבתת העונג במשך כל המעת לעת דשבת.

ועפ"ז י"ל ששיטת ר"ש בדין זה נובעת מנקודה כללית, והיא: שריבוי הכמות (במיעוט האיכות) מכריע את גודל האיכות (במיעוט הכמות)¹⁶:

דהנה לפי הנ"ל טעמו של ר"ש דס"ל „יכנס" (– שהוא כעין ל' ציווי וחיוב, היינו שצריך „ליכנס" ולא רק רשות ליכנס¹⁷), הוא בכדי שלא ימשיך באיסורו. ואף דע"י ש"יכנס" יעבור על איסור יציאה חוץ לתחום¹⁸ באופן (ד"קום ועשה") החמור יותר מאיסור השבתת עונג שבת¹⁹ ע"י

(16) ראה בארוכה בס' לקח טוב להר"י ענגל סי' טו"ז. וראה לקו"ש חי"ב ע' 126 (ס"ו) ואילך. (17) ובלא"ה מוכרח לומר שיש צורך ותועלת בכניסתו, דאל"כ למה יתירו לו (האיסור) ליכנס (ראה לקמן הערה 18), ובפרט שיש מקום לומר שספק הוא אם נמצא בתוך התחום לשון ראשון ברש"י (עירובין נב, ב) ש„לא דוקא ט"ו אמה", וא"כ אין השיעור בזה בצמצום. וגם ללא כו' המאירי „וטעות עולה לפעמים עד טו אמה ... ונמצא שהרבה תחומין יש מן התחום המצויין ולחוץ ט"ו אמה" ובכ"ז התירו לו ליכנס תמיד ט"ו אמה.

(18) שהרי גם לר"ש יש איסור בדבר. לא מיעדי להסוברים שביוצא חוץ לתחום במזיד מודה ר"ש דאסור ליכנס (רבינו יהונתן ועוד, שם) אלא גם להמבואר בירושלמי (עירובין סופ"ד, וכ"כ הרשב"א (הובא בכ"י ר"ס ת"ה) והמאירי, ועוד) דאפי' ביצא יכנס, הרי ודאי שלכתחילה אסור לצאת גם לר"ש.

(19) ואפי' אם לא ה' האיסור דיציאה חוץ

ישוב בטוח הרי אין לו עונג שבת, וא"כ ההילוך בנדו"ז אינו שולל העונג, ואדרבה: דוקא עי"ז יהי לו עונג.

לתחום איסור חמור יותר, הרי „לא התירו משום

(* א ו ע"ד משנת' לעיל בהערה 17.

בכמות האיסור, מ"מ מחמיר אני באיכות של קשירה ואינני מתירה בכדי למעט הכמות של עניבות, לפי „שלא התירו לך אלא [דוקא כשגם האיכות כמו הכמות היא] משום שבות". ז. א. שכלל זה שהכמות מכריעה את האיכות אינו אלא במקום ששתיהן שייכות לסוג אחד של איסור – בסוג איסור דאורייתא או בסוג איסור דרבנן.²² משא"כ בתיקון הכנור, שאין בכוחו של ריבוי הכמות דעניבה שמדרבנן להכריע את האיכות של קשירה שאתי לידי דאורייתא, ואד-רבה – האיכות של דאורייתא מכרעת את הכמות דרבנן.

22) ובהחשיך חוץ לתחום כ' אף את"ל שעונג שבת מה"ת (ראה הדיעות בזה בשו"ע אדה"ז ר"ס רמב) ותחומין מדרבנן (ראה להלן ס"ו. ובפרט שכאן אינו איסור גמור של תחומין שהרי „משלך נתנו לך") הרי לכאורה המצוה דעונג שבת מה"ת הוא רק באכילה ושתי' (ראה שו"ע אדה"ז שם (מספרא אמור פי"ב. ספרי במדבר קמ"ז) „ומקרא קודש פירשו חכמים כו' ולענגו בעונג אכילה ושתי'” וראה גם בקור"א סק"א. וראה ג"כ ס"י רפח ס"ג שהמענה ת"ח אף ש„תענוג הוא לו כו' ביטל עיקר עונג שבת"). ומתני' דמי ההחשיך פשוט שמייירי אפילו ביש לו מה לאכול כו' שאו אינו מבטל העונג דאורייתא. וראה לעיל הערה 15 שאינו חייב גמור ולכן לא דחי איסור גמור של תחומין*.

(* וי"ל ע"פ הנ"ל שזהו טעמו של אדה"ז (ראה לעיל הערה 19) שלא התירו איסור מדרבנן בשביל עונג שבת (דלכאורה זהו גם אם עונג שבת הוא דאורייתא) – כי מייירי שם בעונג א) שאינו דאכילה ומניילא אינו מה"ת, ולא דחי עונג דרבנן איסור דרבנן (ראה פרמ"ג או"ח במש"ב ס"י רסד סק"א).

ב) שאינו חייב (גמור) ולכן לא דחי איסור (גמור) דרבנן.

ואם נאמר שאדה"ז קאי גם על עונג אכילה, וגם אם הוא דאורייתא – לכאורה זהו כמי"ש בשו"ת צ"צ (חאו"ח ס"י לו. וראה שו"ע אדה"ז ס"י תמו ס"ה) בשם

ג. והנה עפ"י הנ"ל דטעמו של ר"ש דס"ל יכנס הוא לפי שריבוי הכמות מכריע את האיכות, יובן הקישור שבין ב' הכללים שאמר בטעם ב' ההלכות – הכלל „מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך”, והכלל „שלא התירו לך אלא משום שבות”.

דהנה ב' האופנים בתיקון הכנור, קשירה ועניבה, יש בכל אחד מהם חומר שאין בזולתו. החומר בקשירה הוא דאתי לידי חיוב חטאת (חומר של איכות), משא"כ עניבה שאין בזה אלא דרבנן, לפי שעלולה להינתק ואינה קשירה של קיימא. אמנם מצד זה עצמו הרי יש חומר בעניבה – כי מאחר שאינה עומדת להתקיים, יצטרך (מן הסתם) לתקן את הכינור – לעונבו – כמה פעמים (כמות) – מה שאינו בקשירה של קיימא, שאינו עובר על האיסור אלא פעם אחת. ונמצא שגם פתרונה של שאלה זו, קושרה או עונבה, תלוי בהכרעה אם כמות עדיפא או איכות עדיפא.

ונמצא דלאחר שר"ש משמיעו שיטתו בדין „המחשיך חוץ לתחום – יכנס”, דהכמות מכרעת, הרי הסברא נותנת שגם בדינו של נימת הכינור יצדד להתיר דוקא ע"י קשירה (המועטת בכמות) ולא ע"י עניבה (בריבוי הכמות המכריעה) – ואת סלקא דעתא זו שולל ר"ש באמרו „שלא התירו לך אלא משום שבות”. כלומר: אעפ"י שהקלתי באיכות האיסור של תחומין בכדי שלא לרבות

המשוחות היו ממצין את המדות. וכדמשמע מהא דלא אישתמיט בפוסקים בניני מדידת התחומין – לומר שכונסין את הסימן ט"ו אמה, ועכצ"ל משום דקיל כתיב דר"ש (רמב"ם הל' שבת פכ"ז הי"א. טוש"ע ר"ס תה) דלא ס"ל כן.

— לפי שגם תוכנה של הרישא דן באותה השאלה: כמות (בריבוי הזמן) מכריעה או איכות (בגודל הענין עצמו) מכריעה. וז"ל המשנה: „שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיונו שלא להשהות את הטומאה, דברי ר' יוחנן בן ברוקה. ר' יהודה אומר, בצבת של עץ שלא לרבות את הטומאה". וסברת פלוגתתם היא, ד"מ"ס שהויי טומאה (כמות) עדיף, ומ"ס אופשי טומאה (איכות) ²⁵ עדיף ²⁶.

ה. ולבאר בדא"פ השייכות דשני הכללים של ר"ש וההבדל ביניהם עפ"י פנימיות הענינים [ועפ"ז יתבאר טעם נוסף בזה שר"ש סובר שבמקום שאפשר להתיר לו שיכנס בחזרה לתוך התחום צריכים להתיר]:

(25) בלקח טוב סט"ז קורא לתוכן הפלוגתא „ריבוי זמן אי מכריע את הכמות". אבל מובן שאף שבכלל „אפושי טומאה" הוא ענין של כמות, הרי ביחס לריבוי זמן (שאינו בזה התפשטות הטומאה) הנה „אפושי טומאה" הוא ענין של איכות (שבהטומאה ניתוסף ענין, הענין דלטמא אחרים בפועל).

(26) גמרא שם. בירושלמי (סוף עירובין) תולה המחלוקת בטעם נוסף (ע"ש בקה"ע ופ"מ שאינו שולל טעם הבבלי, וכן משמע לשון הירושלמי שם) — אי קום ועשה עדיף (לעשות) או שב ואל תעשה עדיף (ראה בפ"י קה"ע ופ"מ שם, וראה בבלי ק, סע"א). וגם לפ"ז יש לבאר הקישור בין הרישא וסיפא ע"פ משנת"ל (ס"ב) בחומר איסור יציאה חוץ לתחום (איכות) לגבי איסור השבתת עונג — שהוא (יציאה חוץ לתחום) בקום ועשה. וא"כ י"ל דלהירושלמי דטעמו של ר"ש הוא (נוסף על הטעם דריבוי כמות מכריע את האיכות) דקום ועשה עדיף ה"ז בא בהמשך (להפלוגתא ברישא ו)לדעתו של ריב"ב דס"ל ג"כ דקום ועשה עדיף.

וי"ל דלהבבלי הקישור בין הרישא וסיפא הוא לא רק בענין הכרעת ריבוי הכמות אלא גם

— וראי' לזה, ממ"ש רבינו הזקן בשולחני²³: ה"י חולה שיש בו סכנה צריך בשר שוחטין לו ואין אומרים נאכלנו נבילה שהיא איסור לאו ואל נחלל עליו שבת שהיא איסור סקילה .. שנבילה עובר על כל כזית וכזית .. משא"כ בשחיטה אינו עושה אלא איסור אחד אעפ"י שהוא חמור²⁴ .. אבל אם הוא צריך להרתיח לו יין ימלא ישראל ויחם כותי .. כי אעפ"כ לא יהי' בו אלא איסור מד"ס, עכ"ל. הרי מפורש שדוקא כמותו של האיסור דנבילה שהוא דאורייתא הרי הריבוי בו חמירא טפי מאיכות האיסור (סקילה) של שחיטה בשבת; משא"כ באיסור של סתם יינם שהוא דרבנן (שגם אופנו הוא בריבוי הכמות כי עושה איסור בכל שתי' ושתי') מכריע האיכות דאורייתא את ריבוי הכמות דרבנן —

ד. ועפ"י הנ"ל מובן גם הטעם, שהפיסקא „ר"ש אומר" סודרה כסיפא של המשנה (השייכת להרישא), „שרץ שנמצא במקדש כו", ולא במשנה בפ"ע

(23) או"ח סי' שכח סט"ז.

(24) אבל מזה לבד אין להכריח דס"ל לאדה"ז שכמות עדיפא (גם כששניהם הם מסוג אחד) שהרי הוסיף שם עוד ב' טעמים לדין זה. אמנם בתניא (אגה"ת פ"ו) כתב בפשיטות: ואף מי שלא עבר על עון כרת אלא שאר עבירות קלות אעפ"כ מאחר שהן פוגמים .. הרי בריבוי החטאים יכול להיות פגם כמו בלאו אחד שיש בו כרת או מיתה .. עדי"מ .. מחיצות קלות וקלושות לרוב מאד הן מאפילות כמו מחיצה אחת ויותר.

הר"ן שהעמידו חכמים דבריהם בשוא"ת גם אם אינו שבות של ל"ת ועשה, אבל „אם נאמר שאין דברי הר"ן מוכרחים כ"כ"י (ל' הצי"צ שם) לכאורה מותר לעבור על איסור דרבנן שבביל עונג דאורייתא (ענדמ"ש פורמ"ג שם).

הוצאה (אף שמלאכה זו מנוי' בסוף כל האבות מלאכות בפ"ז, ולכאן הו"ל לרבינו הקדוש לפרט כל המלאכות תחילה ואח"כ לפרשן על הסדר, כקושיית המפרשים³¹) – לפי שהיא הנקודה העיקרית של כל הל"ט מלאכות.

והביאור בזה:

ענינה של שבת הוא – „שבת להוי"ו"³². יו"ט הוא חציו להוי' וחציו לכ"ס³³, ושבת – כולה להוי'. היינו שענין מצות השביתה בשבת הוא כדי „לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם"³⁴, שהוא ית' ברא את העולם (בששת ימי בראשית וביום השביעי שבת וינפש), ואשר כן גם עכשיו הוא בורא את העולם תמיד מאין ליש³⁵ (בששת ימי חול, ובשבת – שובת מהדיבור דע"ש³⁶), והמשכת החיות בשבת היא מבחי' מחשבה כמו בשבת בראשית³⁶), ובכך הרי הוא ית' השליט היחידי בעולם והוא כולו תחת רשותו והשגחתו הפרטית.

זאת אומרת: הגם שהתהוות העולם (מלשון העלם והסתר) היתה באופן שיש מקום לטעות שעולם כמנהגו נוהג ואין ח"ו מנהיג יחידי לבירה; ששתי רשו' יות ח"ו בעולם³⁷, רשות של טוב וקדו-

מבואר בכ"מ²⁷ שמלאכת ההוצאה מרשות לרשות היא עיקרן של כל הל"ט מלאכות.

דנהה איתא במדרש²⁸, ששאל מין אחד מר"ע, „אם כדברייך שהקב"ה מכבד את השבת, אל ישב בה רוחות, אל יוריד בה גשמים, אל יצמיח בה עשב. והשיב לו משל מעירוב והוצאה, שברשות אחד אין צריך עירוב להוצאה, כך כל העולם שלו הוא וכו'". ולכאן תמוה: בתשובתו של ר"ע מתורצת רק הקושי' בענין מלאכת ההוצאה מרשות לרשות – והלא כל שאר המלאכות אינן תלויות בהוצאה מרשות לרשות?²⁹ ועכצ"ל שמלאכת ההוצאה היא הנקודה העיק' רית בכל מלאכות שבת, והיא היסוד והשורש שממנה מסתעפים כל אבות מלאכות, תולדותיהן, ושבותים דרבנן³⁰. ולכן, מכיון שלגבי הקב"ה לא יתכן הענין דהוצאה מרשות לרשות (כי כל העולם כולו שלו), במילא בטל היסוד ונתנית מקום גם לשארי המלאכות שאינן אלא הסתעפות ממלאכת הוצאה. ובוזה יש גם לבאר את הטעם להת-חלתה של מס' שבת בענין מלאכת

בסוג האיכות. כי להבלי טעמו של ר"ש הוא דריבוי הכמות מכריע האיכות דקום ועשה, וגם ברישא ריבוי הכמות דשהויי טומאה מכריע (לא רק האיכות דאפשי טומאה אלא גם) האיכות דקום ועשה.

(27) תוי"א צ"ט, ד. לקו"ת תזריע כא, ג. מצה זו יתרו"ם פנ"ז.

(28) ב"ר פ"א, ה. וראה שמו"ר פ"ל, ט.

(29) וכן הקשה ביפ"ת (שמו"ר שם), מהרו"ז

לב"ר שם. ומה שתירצו צע"ג – שהרי לא נזכר כלל בהמענה דר"ע.

(30) ועפ"ז מובן מה שהשיב לו משל מעירוב

והוצאה למוטה, כי זה שהוצאה היא כללות מלאכת שבת הוא לא רק לגבי הקב"ה (כביפ"ת ובמהרו"ז שם) כי"א גם במלאכת שבת בהאדם למטה.

(31) תוס' ריש מס' שבת. פיהמ"ש להרמב"ם שם.

(32) יתרו כו, י. וראה פרשתנו טז, כג"כה. וראה

פרש"י בהר כה, ב.

(33) פסחים סח, ב. שו"ע אדה"ז ס' תמקט ס"י.

וראה רמב"ם הל' יו"ט פ"ו ה"ט. טוש"ע שם ס"א.

(34) חינוך מצוה לב.

(35) שעוהיה"א בתחלתו.

(36) לקו"ת שבת שובה סו, ג. ד"ה טוב טעם

תש"ג פט"ו.

(37) ראה ב"ר פ"ח, ח.

ג) סוג של עניני רשות, שהם ממוצע בין מצוה לאיסור, והעבודה בהם היא באחד משני אופנים הנ"ל: א) "קדש עצמך במותר לך"⁴⁰. ב) להעלותם ולעשותם קדושה ע"י "כל מעשיך לשם שמים"⁴¹, ובכל דרכיך דעהו"⁴¹; ודוגמתן בה רשויות דשבת – חצר שבו כמה דיירים או מבוי, כרמלית וכדומה, שהם רשות ממוצעת בין רה"י לרה"ר. וע"י עירובי חצירות ושיתופי מבואות וכיו"ב – נעשות רשות היחיד.

ועפ"ז מובן שעירובי תחומין ועירובי חצירות נקודת ענינם אחת היא: הגדלת רשות ותחום האיש הישראלי (רשות הקדושה), שמצד עצמה מצומצמת היא בכמותה, וע"י (עבודת ו) עשיית העירוב הרי היא מתגדלת ומתרחבת.

ועפ"ז יש מקום, לכאן, לקשר גם את שני הכללים בדברי ר"ש – א) "מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך", שתוכנו ענין התחומין, ב) "שלא התירו לך אלא משום שבות" שיסודו (של המדובר בו – כל הל"ט מלאכות) הוא, כנ"ל, ענין ההוצאה מרשות לרשות – בשניהם נקודה אחת משותפת כנ"ל.

[ובפרט כי הצד השווה שבין תחומין ושבות מתבטא גם ב(כמות ואיכות) החילוקי דעות בנוגע לדיניהם: בתחור מין ישנן ג' שיטות⁴² – א) גם אלפים

שה ורשות של רע וטומאה – הנה ע"י קיום מצות שביתה בשבת, נקבעה האמונה והידיעה האמיתית, שכל העולם כולו רשות אחת היא, רשות היחיד, ליחידו של עולם³⁸.

ומכיון שכן הרי מובן שעשיית מלאכה בשבת גורמת: א) חלישות בענין האמונה הנ"ל. ב) הגברת ההעלם והטעות הנ"ל (דשתי רשויות ח"ו) – ענין של "הוצאה" מרשות היחיד. נמצא, שנקודה העיקרית של כל הל"ט מלאכות היא – הוצאה מרשות היחיד.

וזהו הכוונה בתשובת ר"ע "כל העולם כולו שלוי": דמכיון שלגבי ית' לא יתכן שום העלם והסתר על אמיתיות המציאות, שכל עניני העולם, גם מציאות הרע, הם רשות היחיד (וסוף סוף גם למטה תתגלה האמת – לעתיד לבא, כדאיתא במדרש³⁹ "לעתיד אדם הולך ללקוט תאנה בשבת והיא צווחת ואומרת שבת היא", היינו שגם העולם עצמו ירגיש ויעיד שאין בעולם אלא אחד) – ולכן אין שייך אצלו ית' הענין דמלאכה העיקרית – הוצאה ובמילא גם לא הסתעפות שלה – שאר מלאכות האסורות בשבת, כנ"ל.

ו. והנה כל עניני הבריאה נחלקים לג' סוגים כלליים הנרמזים בג' סוגי הרשויות דשבת: א) סוג של עניני קדושה, שהעבודה בהם היא באופן דועשה טוב – רשות היחיד (יחידו של עולם), ב) סוג של עניני רע ודברים האסורים (טורי דפרודא), שאופן העבודה בהם הוא בדרך סור מרע – רשות הרבים (היפך רשות היחיד),

40) יבמות כ, א. ספרי ראה יד, כא. וראה תניא פ"ל (לט, א) שהוא מדאורייתא. וראה קונטרס ומעין מ"א פ"א ובהערות שם.

41) אבות פ"ב מ"ב. משלי ג, ו. טושו"ע או"ח סי' רלא.

42) ראה שו"ע אדה"ז ר"ס שצו, ובהמציין בתו"ש מילואים לפ' בשלח ע' שלו.

38) ראה תניא ספ"ג. לקו"ת במדבר טז, א.

39) מדרש תהלים ס"פ עג. ילקו"ש ירמ"י רמז שטו.

הקליפות⁴⁶. כי בכל איש מבני, גם בבור וע"ה גמור, מאיר אור קדושת שבת⁴⁷, וכשיוצא חוץ לתחום (דקדור-שה), ה"ה מוציא עמו⁴⁸ גם את קדושת השבת למקום הקליפות⁴⁹.

[ואין נידון זה דומה לענין תוספות שבת מלפני ומלאחרי (תוספות שבת בזמן – ולכא' למה לא נאמר שכמו"כ יש תוספות שבת במקום, ע"י היציאה חוץ לתחום?) – כי התם התורה ציור-תה (ועי"ז – נתנה הכח) להוסיף מזמנו של החול (הקרוב לזמנו של השבת) ולהפכו לקדושה; משא"כ כאן ביציאה חוץ לתחום. ומכיון שמקום זה נמצא מחוץ לתחום הקדושה, מקום הקלי-פות, אסור להכניס בו קדושת שבת].

(46) ראה בכ"ז בטעמי המצות להרח"ו פ' בשלח. סדור האריז"ל כוונת עירוב. אה"ת בראשית (כרך ג') תעד, ב.
(47) תניא פמ"ו.

(48) וטעם האיסור, במי שיצא חוץ לתחום. ליכנס לתוך התחום, י"ל לפי שע"ז מכניס מהקליפות עמו לעיר. והטעם ע"פ מדרש – כי כל עיסקא דשבתא כפול (מדרש תהלים צב, א). לקו"ת בתחלתו. ועי' בשבת צו, ב.

(49) וע"פ המבואר בפנים יש לתרץ קושיית המהרש"א (כתובות ז, א ד"ה מתוך. וראה גם ח"י רעק"א פסחים צג, ב. בתוד"ה ור"י) למה לא הותר איסור תחומין לצורך אוכל נפש כמו שהותרו שאר מלאכות? ותירצו אחרונים כי להיות שבכתוב (בא יב, טז) נאמר „כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש גו" – היינו שהתורה התירה מלאכה לצורך או"נ – אין ללמוד מזה תחומין שאינם בגדר מלאכה (שו"ת חת"ס או"ח סי' קמט. שו"ת מרחשת או"ח סי'. וראה מרדכי קדושין סי' תקסה).

– ולכאורה עדיין דורש ביאור במה שונה איסור תחומין מאיסור מלאכה? ועפ"י המבואר בפנים שתוכן ענין איסור תחומין שונה מאיסור מלאכה מובן.

אמה דאורייתא, (ב) י"ב מיל מדאור-רייתא ואלפים אמה מדרבנן, (ג) כל איסור תחומין הוא מדרבנן; – ואותן החילוקי דעות הן גם בשייכות (לשבות⁴³: א) כל עניני שבות הם מן התורה, שהתורה אמרה „תשבות“⁴⁴, אלא שנמסר לחכמים, (ב) ישנן שבותים שהן מדאורייתא (וחכמים פירשו אותן) וישנן שמדרבנן, (ג) כל עניני שבות מדרבנן ומ"ש „תשבות“, אינו אלא אסמכתא].

ז. אמנם באמת – חילוק גדול⁴⁴ בין איסור תחומין ואיסור מלאכת שבת, ועד שהם גם הפכים זמ"ז:

האיסור דמלאכת שבת, ענינו הוא, שבעשיית מלאכה מחלל הוא את השבת – עושה חלל ומקום פנוי בשבת ובמילא מתחללת קדושתה; היינו שע"י המלאכה בשבת מכניס בה ענין בלתי רצוי – „מכניס קליפה בשבת“. איסור דיציאה חוץ לתחום⁴⁵ – אין זה שהוא מכניס ענין של חול בשבת, אלא אדרבה, הוא מוציא את השבת למקום

(43) ראה רמב"ם הל' שבת רפכ"א ובמ"מ ולח"מ שם, וראה רמב"ן ויקרא כג, כד.

(44) משפטים כג, יב. תשא לד, כא.

(44*) ראה שער המצות להאריז"ל בפרשתנו ד"ב. ש' הכוונות שבת קודם ד"א.

(45) ועפ"ז מובן קישור סיום מסכת זו לתחילתה*: „מבוי שהוא כו" מדבר בענין ההוצאה מרשות לרשות, תוכן כל הל"ט מלאכות (כנ"ל בפנים). וגם סיום המסכת הוא בדין כל המלאכות (לא בענין תחומין).

(* כבר העירו באחרונים (להמנהג לקשר ב„הדרן“ סיום מס' עם התחלתה) מברכות י, וע"א ובתוס' שם. וראה ספר ויהא ברכה. ולהעיר גם מס' פ"א מ"ז: נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן.)

דהדיוטא⁵³ – כן גם האישי הישראלי, מצד עצמו הוא למע' מכל עניני העולם, אלא שהתורה צייתה⁵⁴, „ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך“⁵⁵. וגם בזה הוא דומה לבוראו: כשם שהשי"ת צמצם את עצמו להוות את העולמות, כמו"כ הוא, להבדיל, „אדם“ (ע"ש אדמה לעליון). שנברא באופן שעליו לצמצם א"ע ולהתעסק בעניני העולם⁵⁶.

וא"כ מובן שהתעסקות בני" בעניני חול ועולם, הוא צמצום והשפלה, אבל מהותו העצמית היא בבחי' שבת – שביטה ומנוחה מעובדין דחול. ובמילא – שני הדינים שבשבת (איסור עשיית מלאכה ואיסור יציאה חוץ לתחום) – יש בהם הוראה בכללות הנהגתו של כל אדם מישראל (גם בימות החול). כי הרי מהותו היא שבת:

האיסור ד„עשיית מלאכה בשבת“, ענינו בהנהגת האדם – הכנסת מילי דעלמא ועובדין דחול לתוך מוחו ושכלו (דמוחין הוא בחי' שבת⁵⁷); הגם שנצ-

ומכיון שכן, הרי מובן, שאיסורה של היציאה חוץ לתחום נמשך כל זמן שהייתו שם (היינו שהאיסור דיציאה חוץ לתחום אינה מצד פעולת היציאה עצמה, כ"א מצד התוצאה שנעשה עי"ז – שנמצא חוץ לתחום – במקום שהוא אסור וקשור בידי הקליפות), ומבואר בתוס' טעם וביאור שיטתו של ר"ש – „יכנס“ – שבאם מותר שיכנס חזרה לתוך התחום – צריך ליכנס, בכדי שלא תומשך שהייתו במקום הקליפות⁵⁸.

ח. בכל הנ"ל, כבכל דיני ועניני התורה, יש הוראה גם בעבודת האדם בכלל:

עיקר מציאותו של איש הישראלי היא נפשו האלקית⁵¹, שהיא חלק אלקה ממעל ממש⁵². ולכן, כמו שהקב"ה כבכוּדו ובעצמו מרומם הוא באין ערוך מכל שורש ומקור דהתהוות העולמות, עד כי עשרה המאמרות שבהם נברא העולם נק' לגבי „מלאכ" בשם „מילין

(50) ובוזה תומתק לשון המשנה: „מי שהחשיך חוץ לתחום“, דלכאורה מאחר דבמקום זה קנה שביתתו הרי לגבי זה שהחשיך אינו חוץ לתחום כ"א אדרבא זהו תחומו – והול"ל „חוץ לתחום הנעיר“? וע"פ המבואר בפנים מובן הל' „חוץ לתחום“ (סתם) – „חוץ לתחום“ הקדושה.

(51) ואף שבבינונים (וכ"ש אלו שלמטה ממדרגת הבינונים) הנפה"ב, היא היא האדם עצמו" (תניא פכ"ט), הרי זהו רק בחיצוניות אבל בפנימיות ובאמתית הרי כל איש ישראל אפי' קל שבקלים מוכן למסור נפשו על קידוש השם (שם פי"ח) כי נפשו האלקית היא אמתית מציאותו (וראה אגה"ת פ"ו. קונטרס ומעין מ"ז). ולכן כאו"א מחוייב בקיום מצות ואהבת לרעך כמוך ובכל זמן ובכל מקום – אף שאהבה ואהוה אמתית אפ"ל רק כשעושה נפשו עיקר (תניא פל"ב).

(52) תניא רפ"ב.

(53) זח"ג קמט, ב. וראה לקו"ת ר"פ אחרי. ובכ"מ.

(54) מכילתא הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פרשת וישב. ובספר מנחה בלולה. ובמכילתא דרשב"י (יתרו כ, ט): כשם שנצטוו ישראל על מצות עשה של שבת כך נצטוו על המלאכה. ועל פי זה מובן בפשטות מאמר רז"ל בראשית רבה פט"ז, ה (ופליג בזה על הספרי עקב עה"פ ולעבדו בכל לבבכם). וראה ג"כ אבות דר"נ פי"א. רמב"ן ויקרא כה, ג. קונטרס ומעין מ"ט. ועפ"ז מיושב לשון ראשין בחולין (נד, ב. וראה שם רש"י ותוס').

(55) יתרו כ, ט.

(56) ועבודתו לקונו – היא ג"כ ע"י צמצום עצמו כ' (ראה תניא פמ"ט).

(57) ראה לקו"ת סו"פ בשלח.

לענין התומצ"ז – כי התורה צ"ל ערוכה בכל רמ"ח אברים⁶², ועד"ז בזמן התפלה, עשיית מצוה וכו'.

ט. והנה משנה האחרונה שבמס' עירובין היא בדין שרץ שנמצא במקדש. פי' שגם לאחר קיומן של כל ההוראות שבמס' שבת ועירובין – בשביתת מוחו ממלאכה ובזהירות שב"שבת" גם "רגליו" ימצאו בתוך התחום – בכ"ז עדיין אפשר ונמצא שרץ במקדש שלו. כי טומאת שרץ אינה טומאה היוצאת מגופו, אלא שבאה מבחוץ; ובהיות שהעולם לא נזדכך עדיין, הרי מצד חומריות העולם ישנה אפשרות של מציאות שרץ במקדשו, אף שמצדו אינו שייך לזה.

ואף שהטומאה אינה מצדו ולכאורה אינו אשם בזה, בכל זה, לית מאן דפליג, שעל"י החובה להוציאה מן המקדש. אלא דפליגי באיזה אופן: אם "להוציאה בהמיונו", דהיינו להוציא את הטומאה ע"י אופן עבודה של התעסקות והתלבשות⁶³ (דלבושו עכ"פ) תומ"י – ואף ש"המתאבק עם מנוול מתנוול ג"כ"⁶⁴ – כדאי הוא, בכדי שלא להשהות את הטומאה; או שהעבודה צ"ל – הזה"י

טוה, וועשית כל מלאכתך", הרי אין לו להעסיק בעשי' זו כ"א רק את הכחות החיצונים שלו, אבל לא את כחות הפנימים והנעלים, כי כולם (כחות הנעלים) צריכים להיות מוקדשים לתורה ועבודה. וכמאמר הכתוב⁵⁸ "יגיע כפיך כי תאכל גוי", יגיע כפיך דוקא, אבל לא יגיע המוח והלב⁵⁹.

וכאשר האדם מכניס עובדין דחול לתוך מוחו ושכלו (בחי' שבת שבו) הרי שנעשה בהם חלל ומקום פנוי (וכנ"ל בפירוש חילול שבת – עשיית חלל בשבת), מהרגש אלקי. דאלו הי' יודע ומרגיש את האמת אשר רק ברכת הוי' היא תעשיר, ועשיית העסק אינה אלא כלי לברכת הוי' (כמ"ש⁶⁰ "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה"), לא הי' מכניס את ראשו בהעסק, בהמצאות ותחבולות שונות אשר ללא תועלת הן (מאחר שברכת הוי' היא תעשיר). ואדרבה, עסקו אלו המרוכבים, המטרידים אותו מעניני תורה ועבודה, הם המונעים ומעכבים מלהיות כלי ראוי לברכת הוי'⁶¹.

והנה גם מי שאינו מכניס את עסקו לתוך ה"שבת" שלו, עליו לדעת שישנה עוד אזהרה: "איסור יציאה חוץ לתחום" – אשר "בשבת" (בזמן השייך לתומצ"ז) הרי גם בכוחות החיצונים שלו אסור לצאת חוץ לתחום – אסור לצאת ברגליו (כוחותיו החיצוניים) חוץ

(58) תהלים קכח, ב.

(59) לקו"ת שלח מב, ד. חקת טו, ג. ובכ"מ.

(60) דברים טו, ת.

(61) ראה בכ"ז הקדמה לדרך חיים. ספהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע בסופה (קו, ב).

קונטרס ומעין מ"ז, מכ"ה, ובכ"מ.

(62) עירובין נד, א. תניא פל"ז.

(63) ראה ד"ה תקעו תרס"ו (המשך תרס"ו ע' שמח ואילך) ובכ"מ, שדוקא ע"י הבירור באופן של התלבשות נעשה דירה בתחתונים – אבל אין תוכן ענין "ההתלבשות" שווה בכ"מ. ואכ"מ. וראה תניא רפל"ז ש"תכלית השלימות של ימוהמ"ש ותחיה"מ (היינו ענין דירה בתחתונים המבואר בפרק שלפניו) תלוי במעשינו כו"ו ושזה נעשה בעיקר ע"י קיום המצות (שהוא באופן של התלבשות (משא"כ תורה, ראה לקו"ת ראה כ, א. ד"ה ויאמר משה תש"ד פ"כ)).

(64) תניא פכ"ח (לה, ב).

כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, שהתשובה ה"ה בשעתא חדא וברגעא חדא, ותשובה מאה"ר מהפכת טמא לטהור⁶⁷, הרי פשוט שהזכות והחובה על כל אחד לבער את רוח הטומאה מן הארץ ע"י הפצת המעינות⁶⁸ חוצה⁶⁹, ולקרוב ולמהר את ה"קא אתי מר", בקרוב ממש.

(משיחת כ' מנ"א תשכ"ב)

רות שלא ליגע בשרץ אפילו בלבושיו ולחפש „צבת של עץ" ולהוציאו בה, ובל' התניא „יעשה עצמו כלא יודע כו"ו, ו"צריך קב"ע ושעת הכושר כו"ו"⁶⁵ שלא להרבות בטומאה, שלא יתנוול עי"ז, אף שע"ז ישהה את התיקון.

ובכל אופן ובפרט עכשיו⁶⁶, שנמציים אנו סמוך לביאת המשיח, וכבר

(65) תניא שם, ספכ"ו. ועוד. עי"ש.

(66) ראה מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (קונטרס ומעין ע' 22) שאין עתה סדר והדרגה באופני הבירורים והתיקונים ו"מה שאנו מוצאים שצריך תיקון צריכים אנחנו להשתדל בכחות עצומות".

(67) תניא ספ"ו.

(68) עיין אגה"ת פ"ט יו"ד.

(69) ראה לקו"ש ח"י ע' 100 ואילך, שגם בעת עסקו בה"חוצה" יוקבע בלבו שכ"ז הוא מילוי כוונתו של המשלח, ובמילא הוא וכל עניניו – גם לבושו – בהתקשרות להמשלח.

